

8.2.57

Kalastuksen omistusoikeus

edelleen määräämättä Tornionjoessa

Piirteitä Tornionjoen lohenkalastuksesta

Lapin ja Pohjois Suomen valta-
vien jokien kalarikkaus on ollut
ensimmäinen elämän mahdolli-
suuksien antaja niissä alkukantai-
sissa oloissa, joista asutus on alka-
nut levitä näiden vuolaiden virto-
jen rantamia pitkin.

Lohi, tuo merien ja jokien ku-
ningaskala, on ollut tärkeä ja ha-
luttu vaihtotavara jo vanhoilta
ajoilta asti. Tuottoisimmat lohijo-
kemme ovat Oulun, Iin, Kemin ja
Tornion joet. Koska Oulun ja Ke-
minjoet ovat voimalaitosrakennus-
ten takia menettäneet — tai tule-
vat menettämään merkityksensä
lohijokina, niin en niihin kajoa lä-
hemmin.

Tornionjoki rajajokena ja luon-
teensa puolesta vaikeimmin val-
jastettava jokemme tulee ehkä säi-
lyttämään asemansa, lohikannan
jatkuvaisuuden turvaajana. Tor-
nionjoen lohella on erittäin pitkä
historia jo takanaan. Tornion kau-
punki, joka sai kaupunki-oikeudet
v. 1621 tunnettiin jo sitä ennen
pitkät ajat lohen ja turkisten tär-
keänä kauppa paikkana. Tornion-
joen lohirunsauden maine oli kul-
kenut aina Etelä-Suomeen asti,
josta mm. Pirkkalasta saapui ka-
lastajia lohen pyyntiin.

Lohen kalastusoikeus, samoin-
kuin mikä muukin tuottoisa elin-
keino — joksi se vanhempina ai-
koina voitiin lukea, — on ollut
kautta aikojen riitojen ja erimieli-
syyksien aihe. Valtakuntien väli-
nen rajakin piti asettaa kahden
tuottoisan lohijoen — Kemin ja
Tornionjoen välille Kaakamojo-

Markus Niskala

keen, jolloin edulliset tulolähteet
jaettiin tasan Upsalan ja Turun
piispojen kesken. Piispojen ja pa-
piston ohella on myös valtion ta-
holta pyritty erittäin innokkaasti
saamaan tämä arvokas kala val-
vontaan sekä selittämään se
kruunun regaaliksi. Näin ei vielä
ainakaan ollut keskiaikana, jolloin
Maunu Eerikinpoika maanlaki an-
nettiin v. 1347. Se oikeutti "kunkin
itse hallitsemaan kalastusvettä
ja määrää rangaistuksen jokaisel-
le, joka "tekee haittaa toisen ka-
lanpyydykselle, lohipadolle tai lo-
hiverkoille tai menee pyytämään
nuotalla, verkolla tai ahraimella
toisen lohikalastamosta." Tämä
osoittaa, ettei lohi suinkaan silloin
ollut vielä valtion regaali, miksi
se vasta Kustaa Waasan ja hänen

seuraajainsa verotustoimenpiteiden johdosta alkoi muuttua. Tällöin kyllä vedottiin vanhaan Helgeands-holmin valtiopäiväin päätökseen vuodelta 1282, minkä kuitenkin myöhempi tutkimus on osoittanut petollisesti tekaistuksi.

Oikeuden käynneissä, joita on vuosisatojen aikana käyty, ei valtio enempää kuin maanomistajat ole voineet täysin näyttää omistusoikeuttaan lohikalastukseen. Valtion taholta tarjouduttiin siksi vuokraamaan lohen kalastus maanomistajille kohtuullista vuokraa vastaan v. 1791. Vuokra-aika sovittiin mahdollisimman pitkäksi eli 100 vuodeksi. Tämän jälkeen valtio katsoi maanomistajain tunnustaneen valtion yksin oikeuden lohen kalastukseen, kun he kylästyneenä ainaisen riitelystä valtion kanssa, olivat verrattain pienellä vuokralla saaneet asian järjestykseen niin pitkäksi ajaksi eteenpäin. Tornionjoesta tämän 100 vuotisen vuokrakauden aikana oli tullut rajajoki. Kalastus oli siis järjestettävä yhteisesti Suomen ja Ruotsin valtioiden kesken. Vuonna 1897 tehdyllä sopimuksella kalastuspaikat vuokrattiin enimmänsä tarjoavalle. Tällainen tilanne vallitsi aina v. 1927 asti, jolloin "Suomen ja Ruotsin välisen yhteisen lohenkalastuksen järjestämisestä Tornion ja Muonion joissa" tehdyssä sopimuksessa on sikäli tunnustettu maanomistajain oikeus, että heillä on etuoikeus kalastuspaikkojen vuokraukseen. Näin kalastuspaikat onkin vuokrattu lukuisten kylä- ja jakokuntien muodostamille kalastuskunnille. Pieniä ja vähempi arvoisia kalastuspaikkoja ovat yksityiset maanomistajat vuokranneet yksin. Yhteisiä kalastuspaikkoja ruotsalaisten kanssa on Kivirannan, Nuotiorannan ja Kaulinrannan padot, joissa saalis jaetaan Suomen ja Ruotsin kalastuskuntien kesken. Karungin apajalla on pyynti jaettu vuorokausittain.

Vaikka lohenkalastusta harjoittavat maanomistajat nyt vuokramiehinä, suorittaen valtioille huomattavia vuokria, jotka on enimmäkseen määrätty prosentteina saaliista, ei kysymys omistusoikeudesta lohenkalastukseen ole täysin selvitetty. Ruotsin puolella, Pajalan kunnassa pyysivät eräät maanomistajat lohta rantapadolla, johon ei ollut vuokrattu lohenkalastusoikeutta. Näitä vastaan nostettiin syyte laittomasta kalastuksesta, mutta sanotun pitäjiä kihlakunnan oikeus hylkäsi syytteen perustellen ettei valtio ole voinut näyttää yksinoikeuttaan lohikalastukseen. Edellämäinitusta kihlakunnan oikeuden tulkinnasta, josta on valiteltu ylempiin oikeuksiin ei ole saatu vielä lopullista päätöstä, mutta se on jo aiheuttanut lukuisia oikeus juttuja valtiota vastaan Ruotsin puoleisessa Tornionjoki laaksossa. Jos nämä prosessit johtavat maanomistajille myönteiseen tulokseen, niin sen vaikutus rajan suomenpuoleisille maanomistajille

tulee olemaan merkityksellinen, koska kysymyksessä on saman joen kalastus, sekä yhteisesti laadittu kalastussopimus. Lohenkalastus tämän ajan maanviljelijälle ei ole enää sitä suuruusluokkaa, mitä se oli ehkä 100 vuotta sitten. Se ei ole elinkeino, mutta maanviljelyksen sivutulona sillä on monessa tapauksessa tärkeä merkitys. Kalastuksen omistusoikeuden selvittely on asia, joka omalla tavallaan aina kiinnostaa jokivarren asukkaita, samoin kuin itse kalastuskin. Lohi on siksi hyvä ja arvokas kala, että sitä kannattaa pyytää.